

Хребтова Ю.А.

студентка,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ

На сьогодні перевага антропоцентричного світогляду різко помітна не тільки всередині самих держав, але й на міжнародному рівні. Стрімке посилення цих тенденцій знаменувало початок нових звершень в аспекті захисту права людини на безпечне для її життя та здоров'я довкілля. Етап становлення розпочався після бурхливого науково-технічного розвитку, який швидко почав розвиватися в ХХ столітті з розробленням біологічної та ядерної зброї. Усі ці чинники сприяли не тільки прийняттю низки нормативно-правових актів в межах окремих держав, але й появі міжнародно-правових організацій, основною метою яких стало недопущення порушення права людини на безпечне для її життя і здоров'я довкілля.

Зрозумілим є той факт, що питанням екології та її захисту просякнуті всі сфери життя людини та суспільства в цілому, адже міжнародно-екологічна галузь не може існувати у відриві від таких близьких їй економічних та міжнародно-правових питань, пов'язаних з транспортом, торгівлею, видобутком корисних копалин, туризмом, а також соціальних проблем (бідності, голоду, міграції, становища корінних народів, релігії). Охорона навколишнього середовища також відіграє певну роль у праві, що стосується збройних конфліктів і охорони культурних цінностей, у міжнародному морському праві, у праві міжнародної безпеки, у міжнародному економічному праві, у міжнародному повітряному і космічному праві [1, с. 131-133]. Таким чином міжнародному праву притаманне забезпечення сприятливих умов для життя людини. Зокрема, відповідно до статті 1 Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань від 24 вересня 1996 р. кожна держава-учасниця зобов'язується не робити будь-який випробувальний

вибух ядерної зброї і будь-який інший ядерний вибух, а також заборонити і запобігати будь-якому такому ядерному вибуху в будь-якому місці, що знаходиться під її юрисдикцією або контролем [2]. Пізніше Асамблеєю ООН була прийнята Резолюція № 60/76 «Заходи до розвитку консультативного висновку Міжнародного Суду стосовно законності погрози ядерною зброєю або її застосуванням», де вона вказала, що збереження ядерної зброї створює загрозу для усього людства, а його застосування мало б катастрофічні наслідки для усього живого на Землі, і визнала, що єдиним засобом відвертання ядерної катастрофи є повна ліквідація ядерної зброї і забезпечення упевненості в тому, що воно ніколи не вироблятиметься знову [3].

З метою створення умов стабільності і благополуччя, необхідних для мирних і дружніх стосунків між націями, заснованих на повазі принципу рівноправ'я і самовизначення народів, ООН сприяє: а) підвищенню рівня життя, повній зайнятості населення і умовам економічного і соціального прогресу і розвитку; б) дозволу міжнародних проблем в області економічній, соціальній, охорони здоров'я і подібних проблем; міжнародній співпраці в області культури і освіти; с) загальній повазі і дотриманню прав людини і основних свобод для усіх, без відмінності раси, статті, мови і релігії (стаття 57 Статуту ООН) [4].

Досить часто постає питання захисту даного права людини в умовах збройного чи навіть воєнного конфлікту, коли внаслідок довготривалих сутичок та заворушень страждають цілі населені пункти певної держави. У даному випадку п. 3 ст. 35 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року заборонив застосовувати методи або засоби ведення воєнних дій, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть широкої, довгочасної і серйозної шкоди природному середовищу, а стаття 55 даного ж Протоколу передбачає, що при веденні воєнних дій має бути виявлена турбота про захист природного середовища від широкої, довгочасної і серйозної шкоди. Такий захист включає заборону використання методів або засобів

ведення війни, що мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть такої шкоди природному середовищу й тим самим завдадуть шкоди здоров'ю або виживанню населення. При цьому заподіяння шкоди природному середовищу як репресалій заборонено [5]. Дещо інакша позиція щодо охорони довкілля передбачена в Конвенції про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище (далі – Конвенція ЕНМОД). Вона прямо встановлює низку зобов'язань держав: забороняється вороже використання природного середовища, яке має широкі, довгострокові або серйозні наслідки у вигляді засобів руйнування, завдання шкоди будь-якій іншій державі-учасниці; вимагається не допомагати, та не мотивувати будь-яку державу, групу держав, міжнародну організацію до такої діяльності. Водночас слід вказати, що зазначені вище міжнародні документи, зокрема Додатковий протокол I та Конвенція ЕНМОД, мають певні відмінності один від одного, на які звертається увага в науковій літературі. По-перше, Додатковий протокол I забороняє використовувати методи та засоби ведення війни, які можуть спричинити шкоду навколишньому середовищу. Конвенція ЕНМОД забороняє вороже використання навколишнього середовища як засіб ведення війни, тобто навмисне управління природними процесами в інтересах однієї сторони. По-друге, метою Додаткового протоколу I є захист навколишнього середовища, при цьому вид зброї, який використовується, не має значення. Конвенція ЕНМОД чітко забороняє воєнне або інше вороже використання засобів впливу на природне середовище. По-третє, положення Додаткового протоколу I застосовуються тільки під час збройних конфліктів, а положення Конвенції діють і в мирний час [6, с. 150-151].

Слід зазначити, що згідно з принципом № 25 Декларації Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку мир, розвиток і охорона довкілля взаємозалежні та неподільні. Це означає, що будь-яке втручання у сферу довкілля так чи інакше руйнує його природній стан через штучні засоби, створені людиною, призводячи тим самим до його погіршення [7].

Уперше ж право індивіда на сприятливе навколишнє середовище у міжнародному праві було чітко і повно сформульоване в Орхуській конвенції – як «право кожної людини теперішнього і майбутніх поколінь жити у навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я і добробуту» (ст. 1) [8]. Зараз право кожної людини нинішнього і майбутніх поколінь на сприятливе навколишнє середовище є одним із принципів міжнародного права навколишнього середовища.

Таким чином право індивіда на безпечне для життя та здоров'я довкілля на сьогоднішній день знайшло своє відображення у багатьох нормативно-правових актах міжнародного рівня, які зазнають подальшого удосконалення відповідно до останніх тенденцій розвитку світу в цілому, більше того створена велика кількість міжнародних урядових та неурядових організацій для захисту особи від порушення даного права стосовно неї, так як останнє нерозривно пов'язане з її особистістю та є невіддільним від неї.

Список використаних джерел:

1. Короткий Т. Р. Екологізація міжнародного права крізь призму екологічних прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1562/Korotkiy%20Ekologizatsiy a%20kriz%20pryzmu.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1562/Korotkiy%20Ekologizatsiya%20kriz%20pryzmu.pdf?sequence=1&isAllowed=y).
2. Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань від 24 вересня 1996 року: ратифікований Законом України від 16.11.2000 р. № 2107-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_372.
3. Резолюція от 08.12.2005 г. № 60/76 «Мероприяття в развитие консультативного заключения Международного Суда относительно законности угрозы ядерным оружием или его применения»: принятая Генеральной Ассамблеей Организации Объединенных Наций [Електронная ссылка]. – Режим доступа: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f36/sp:max100.
4. Устав Организации Объединённых Наций и Устав Международного Суда від 26 червня 1945 року: ратифіцирован Верховного Совета УРСР от 26.06.1945 г. [Електронная ссылка]. – Режим доступа: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I),

від 8 червня 1977 року: ратифікований Указом Президії Верховної Ради УРСР від 18.08.1989 р. № 7960-XI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199.

6. Балюк Г., Шопмол О. Національні та міжнародно-правові проблеми регулювання охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки під час збройних конфліктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aplaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-12-2015>.

7. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку від 14 червня 1992 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455.

8. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 6 липня 1999 року: ратифікована Законом України від 06.07.1999 № 832-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015.